

Astrid H. Roemer. *Gewaagd leven*. De Arbeiderspers

Op zeker moment ga je alles symbolisch duiden in Astrid H. Roemer's nieuwe roman *Gewaagd leven*. Neem het verkeersongeluk, de centrale gebeurtenis waar het boek zich met lange uitlopers naar het verleden omheen drapeert. Onno Mus, de jonge hoofdpersoon van de roman, heeft op een buitenweg van Paramaribo een vader, een moeder en een kind aangereden. De keuze van deze slachtoffers kan geen toeval zijn, want juist de veilige geborgenheid van het gezin blijkt in Suriname alom te ontbreken.

Waarom dat zo is, wordt al gauw duidelijk. Na het ongeluk is Onno een kerk in gevlucht, terwijl zijn onschuldige broer zich als dader in de gevangenis heeft laten opsluiten. In de proloog van de roman spreekt Onno het vermoeden uit nu als 'een volwassen Creool' te zijn herboren. En hij vervolgt: 'Toen ik zonet met de mensen de kerk uitliep heb ik met opzet getrapt op de voet van een vrouw. Ze kon het duidelijk voelen. Ze keek verschrikt mijn kant op'.

Een Creool bewijst dus zijn volwassenheid door een vrouw op de voet te trappen. Ook daarin gaat een symbolische betekenis schuil, want tussen de seksen regeert in Roemers roman een fatale gewelddadigheid die elk normaal gezinsleven onmogelijk maakt. De geschiedenis van deze Onno Mus, die in negen 'verhalen', 'berichten' en 'gesprekken' verbrokkeld wordt verteld, mag het bewijzen. Als zoon van een 'predikant zonder kerk', een bijbelvaste opportunist die als 'leeg symbool' alles belichaamt wat er aan de Surinaamse man niet deugt, heeft hij het geweld in zijn directe omgeving leren kennen. Zijn moeder wordt door haar man mishandeld en bedrogen, en dat blijkt niet alleen in huize Mus usance te zijn maar bij nagenoeg alle Creoolse families van het land.

Dit laatste geeft de wederwaardigheden van de hoofdpersoon een exemplarische dimensie. Onno Mus doet denken aan een Surinaamse *Elcerhyc*; aan de hand van zijn lotgevallen probeert Roemer iets duidelijk te maken omtrent de ramspoed die haar geboorteland sinds de onafhankelijk heeft getroffen. Haar roman beoogt een dieptepeiling te zijn van wat ergens het 'postkoloniale trauma' wordt genoemd.

Uiteraard vindt dat 'trauma' zijn oorsprong in het koloniale verleden. De christelijke moraal uit de 'slaventijd' ('Wie men liefheeft, kastijdt men!') is met de onafhankelijkheid niet uit Suriname verdwenen, maar doet er nog altijd haar funeste gezag gelden. Vandaar de leegloop van de jonge natie naar Nederland, de vroegere kolonisator van wiens financiële steun men op een beschamende wijze afhankelijk is gebleven: 'wie zich gekastijd voelt zal naargeestig blijven zoeken naar de genegenheid van de kastijder'.

En vandaar ook het weinig benijdenswaardige lot van de Surinaamse vrouwen, dat wordt gesymboliseerd door het verval van de hoofdstad. Van zijn moeder verneemt Onno: 'Deze stad is de bruid van het verleden, het heden, de toekomst. Zoals een bedrogen bruidegom in zijn wraak om de vader van de bruid te treffen de moeder van zijn kinderen martelt staat de stad bloot aan vernederingen'.

Zoals men ziet schrikt Roemer in haar hang naar symboliek niet terug voor enig pathos. Bij een tragedie horen grote woorden en schrille beelden, moet zij

gedacht hebben. De noodlottige waarheid wordt de lezer vaak weinig subtiel ingepeperd, een literair bezwaar dat ook geldt als men het volledig met haar eens zou zijn. Is dat niet het geval, dan gaat dit verbale vertoon onvermijdelijk irriteren, net zoals de matriarchale 'oplossing' voor de problemen die Roemer bij monde van haar hoofdpersoon suggereert. 'Moederskind' Onno vraagt zich immers af 'waarom moeders niet gewoon met hun dochters en zonen in een huis woonden, zonder vader. Desnoods met andere vrouwen en nog meer kinderen, zonder mannen'.

Wat kan de wereld soms simpel zijn. Toch is simplisme niet de overheersende indruk die deze roman achterlaat. Daarvoor haalt Roemer te veel overhoop (helaas ook in de negatieve zin van het woord, want lang niet al haar digressies en zijpaden waren voor mij navolgbaar) en laat zij te veel gekwelde ambivalentie tot haar personages toe. Vader Mus mag dan een eendimensionaal zwijn wezen, zijn echtgenote is al een veel minder eenduidig karakter, gelet op haar onvermogen om in weerwil van de vernederingen die zij moet doorstaan definitief met haar man te breken.

Hetzelfde geldt voor de hoofdpersoon, wiens innerlijke verscheurdheid in *Gewaagd leven* de meeste aandacht krijgt. Onno wordt heen en weer geslingerd tussen de verbondenheid met zijn familie (minus zijn gehate papa, die hij op een kritiek moment zelfs bijna om het leven brengt) en het verlangen later als astronaut te ontsnappen 'uit de atmosfeer van de aarde'. Daar, in de blauwe verte, hoopt hij zich op een andere manier met zijn moeder te verenigen. Enige kosmische verbeeldingskracht is hierbij wel vereist, want in Onno's fantasie neemt de ruimte moeiteloos de gedaante aan van een baarmoeder vóór de conceptie:

'Reeds als kind van vier wist hij het: ik ben voor eeuwig in haar, zelfs al lig ik niet meer in haar lichaam. Precies als de planeet die losgeschoten is uit de buik van de schepping en een eigen leven leidt onder de wetten van haar scheppende kracht. Misschien is reeds daar zijn verlangen om ruimtevaarder te worden begonnen. Alsof hij door de ruimte te doorklieven terug zal kunnen reizen in de tijd verder dan de samensmelting van eicel en zaadcel die hem dit lichaam hebben gebracht. En die ouders'.

Laten we het erop houden dat Onno een 'dromer' is, zoals tenslotte op allerlei manieren wordt benadrukt. Hij hunkert naar een waarheid en een transparantie die niet van deze wereld zijn. Door zijn heel wat wereldser broer Hagith wordt hem dit duidelijk gemaakt. Tegenover Onno's gedweep met de 'waarheid' verdedigt hij de 'leugen', want hij weet: 'de waarheid is dodelijk'. Onno komt daar pas achter, nadat hij het argeloos overstekende gezin heeft aangereden.

In Suriname heeft de waarheid altijd met dood en geweld te maken, lijkt Roemer te willen zeggen. Wie zich er daadwerkelijk mee inlaat, verliest zijn onschuld. Maar ook de 'leugen' helpt niet, zoals broer Hagith laat zien door zich in het kielzog van hun vader aan te passen aan de heersende macho-moraal. Een andere manier 'om tussen de mannen te kunnen overleven' is nu eenmaal niet voorhanden. In hoeverre ook Onno zich zal aanpassen, blijft in het midden. Misschien lukt het hem om als 'volwassen Creool' het gedrag van vader niet te herhalen, maar ongetwijfeld alleen buiten Suriname.

Binnen dat land lijkt geen mens aan de vicieuze cirkel van bedrog en geweld te kunnen ontkomen. Deze weinig opwekkende boodschap heeft de uitgever er vermoedelijk toe verleid *Gewaagd leven* aan te prijzen als 'de eerste grote Surinaamse roman die niets en niemand spaart'. Een misleidende kwalificatie. Want Roemers roman mag dan diverse verwijzingen bevatten naar reële misstanden en misdaden (onder meer via vader Mus, die collaboreert met het militair regime en zich inlaat met drugssmokkel), van enig doelgericht kritisch of satirisch venijn is geen sprake. Voor zover er wordt afgerekend met het hedendaagse Suriname, gebeurt dat steeds zo'n algemeen of symbolisch niveau dat inderdaad iedereen het zich kan aantrekken, maar evengoed niemand.

(*de Volkskrant*, 29-3-1996)